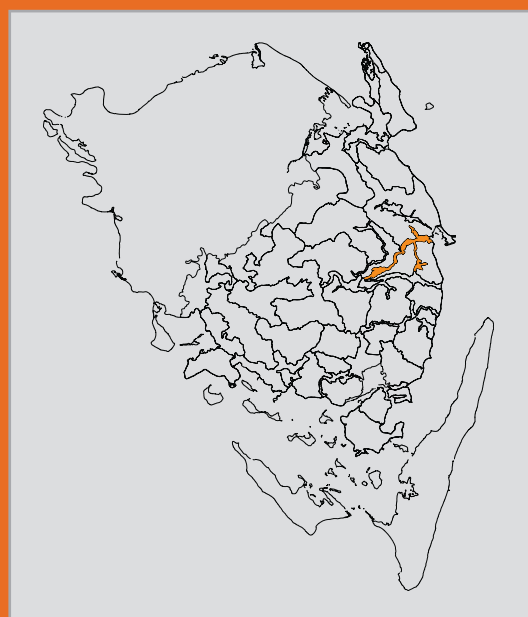
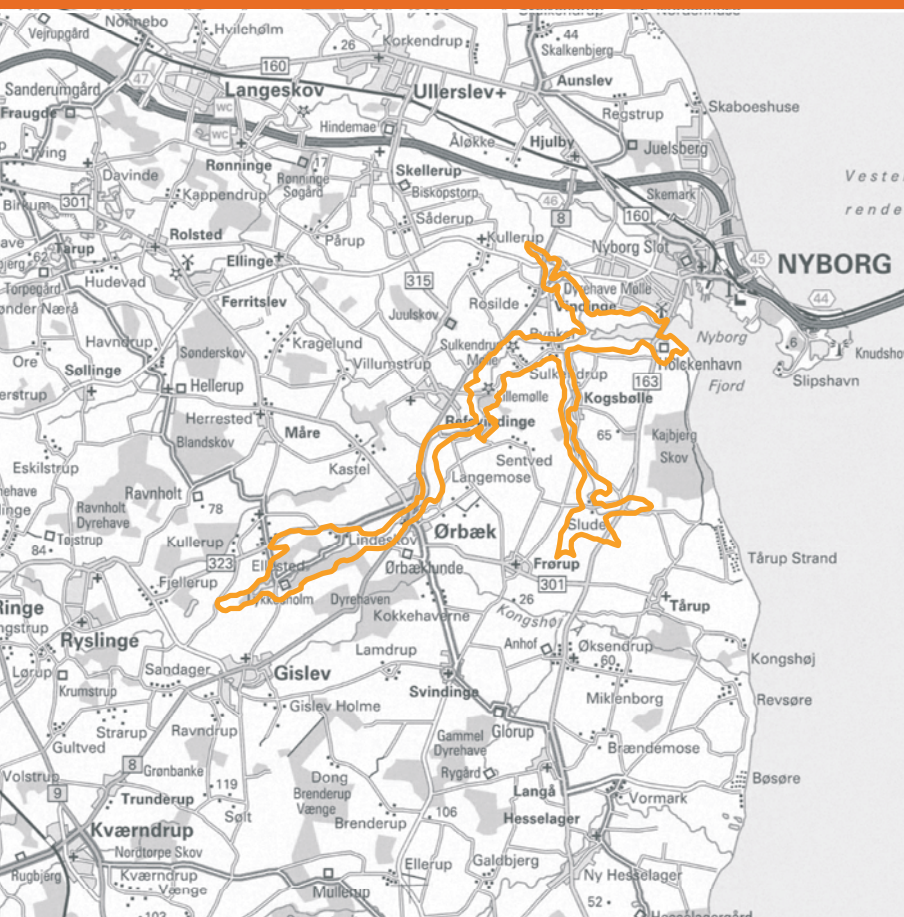

Ørbæk Tunneldal

Landskabskarakterbeskrivelse
og -vurdering
område nr. 11

Udsigt over den begroede tunneldal fra registreringspunktet.

Udsigt over den begroede tunneldal fra registreringspunktet.

Holckenhavn Slot.

Udsigt fra Holckenhavn dæmningen ind over tunneldalen mod vest.

Nøglekarakter

Forgrenet tunneldal med overvejende markante dalsider samt skove og engarealer i dalbunden. Vandmøller og enkelte gårde og huse ligger jævnt fordelt i området.

Landskabstype

Tunneldal. Blandet landbrug/natur klasse 3.

Geografisk lokalisering og afgrænsning

Ørbæk Tunneldalssystem, også kaldet Lykkesholm Tunneldal, dækker med sine forgreninger et areal på omkring 1.300 ha. Tunneldalen strækker sig med en længde af ca. 30 km i sydvestlig retning fra Holckenhavn Fjord ved Nyborg i nord, hvor dalen er oversvømmet af havet, over Ørbæk, til lige nord for Gislev, hvor den møder Kongshøj dalen. Ørbæk tunneldal er en del af det større sammenhængende østfynske tunneldalssystem.

Naturgrundlag

Geomorfologi

Geomorfologisk set er Ørbæk Tunneldal en del af det større østfynske tunneldalssystem, som er blevet dannet ved, at smeltevandstrømmen har skåret sig ned i underlaget under isen. Ved Gislev mundede dalene ud ved gletscherranden på en smeltevandsslette.

Jordtype

Jordtyperne i området er varierende, dog er moræneler med over 50 % dominerende. I forbindelse med dalbunden forekommer ferskvandsdannelser. Spredt og kun i små mængder findes smeltevandssand, morænegrus og saltvandsmateriale.

Terræn

Fra dalbunden til overkanten stiger terrænet stejlt med skrænter mellem 8-15 højdemeter. Over en strækning på ca. 15 km falder Ørbæk Å omkring 70 m.

Kompleksitet

Regionen er som ovenfor beskrevet moderat kompleks m.h.t. jordtyper og terræn.

Hydrologi

Ørbæk Å har sit udspring ved herregården Lykkesholm syd for Ørbæk by, og løber ud i Holckenhavn Fjord (Storebælt). Vindinge Å munder ligeledes ud i Holckenhavn Fjord. I forbindelsen med tunneldalssystemet (Ørbæk Å, Kogsbølle Bæk og Vindinge Å) findes der adskillige små søer og moseområder. Syd for Nyborg ved Lykkesholm er der to søer med et samlet areal af ca. 20 ha.

Landskabskarakteren

Landskabskarakteren er især betinget af den smalle forgrenede tunneldal med skiftevis markante og mindre markante dalsider samt smalle dalbund. Dalsiderne, der overvejende er opdyrkede, danner de overordnede landskabsrum, der igen underopdeles i mindre lukkede landskabsrum af krat, småbevoksninger og skovområder af varierende størrelse.

Sammen med vandmøller med tilhørende mølledamme, udgør de to markante hovedgårde Lykkesholm og Holckenhavn, tunneldalens kulturhistoriske islæt.

Landskabskarakterens kulturhistoriske oprindelse er især knyttet til tiden omkring og inden udskiftningen, hvor dyrehold på engarealerne var tidstypisk for ådalsbruget. Tidsdybden vurderes således at være højere end i de omkringliggende områder, stedvist tilbage til middelalderen. Landskabskarakteren er upåvirket af tekniske anlæg og karakterområdet fremtræder roligt og homogent.

Karakteren afspejler stadig det forgrenede tunneldalslandskab med enkelte spredte huse og gårde samt de karakteristiske vandmøller i ådalen. Vandmøllernes oprindelige funktion er dog ophørt og kulturmiljøerne omkring møllerne fremstår med varierende vedligeholdelse. Naturgrundlaget betinger stadig driftsformen med de fugtige ekstensive dalbundsarealer og de mere intensivt dyrkede dalsider.

Hovedgården Holckenhavn, er med sit monumentale udtryk med spir på hovedhuset og voldgrave hele vejen rundt, et markant 'landmark' i den nordøstlige del af karakterområdet.

Lykkesholm udgør sammen med Magelund Voldsted og Gammel mølle et samlet hovedgårdsmiljø, der fremtræder med høj kulturhistorisk oprindelse.

Arealanvendelse

Bevoksningsstruktur

Den primære bevoksning i området udgøres af mindre skovområder på overkanten af dalsiderne samt Lykkesholm skov. Sumpskov og krat findes stedvist langs dalsiden og i selve dalbunden. Langs vejene ses enkelte vejtræer, bl.a. kastanje og seljerøn, ligesom hække skærmer langs enkelte biveje.

Dyrkningsform

Tunneldalssystemet gennemskærer den omkringliggende opdyrkede moræneflade og indeholder derfor udkanten af en lang række større og mindre markfelter tilhørende omkringliggende fuldtidslandbrug. Enkelte deltids- og fritidsbrug, hvoraf flere har mindre dyrehold, findes spredt i tunneldalen.

Bebyggelsesmønstre

Enkelte spredtliggende huse og middelstore gårde primært uden funktionelle avslænger findes langs dalbunden. Områdets landsbyer udgøres af: Vindinge, Sulkendrup og Kogsbølle.

Tekniske anlæg

Foruden en enkelt højspændingsledning er området friholdt for tekniske anlæg.

Kulturhistoriske mønstre og anlæg

Lykkesholm.

Området omkring Lykkesholm, hvis hovedgård er fra o. 1600, udgør sammen med Magelund Voldsted og Gammel mølle et samlet hovedgårdsmiljø, der fremtræder med høj kulturhistorisk oprindelse. Bygningerne omkring hovedbygningen vidner om hovedgårdens forskellige tidsperioder og Lykkesholm, kan spores helt tilbage til middelalderen (1300 tallet).

Holckenhavn

Holckenhavn Slot, er med sit monumentale udtryk med spir på hovedhuset og voldgrave hele vejen rundt, et markant 'landmark' i den nordøstlige del af karakterområdet. Hovedgården er udflyttet fra Kogsbølle i 1580'erne, hvor også hovedbygning er opført.

Landskabskarakterens oprindelse

Landskabskarakterens kulturhistoriske oprindelse er især knyttet til perioden inden udskiftningen, dvs. mere end 200 år. Tidsdybden i dele af karakterområder, f.eks. flere af engarealerne i dalbunden, antages at være højere end de omkringliggende områder – og går muligvis tilbage til middelalderen.

Rumlige og visuelle forhold

Mod vest er tunneldalen opdelt i små lukkede landskabsrum og området fremtræder roligt og afsides beliggende. Mod øst åbner tunneldalen op med udsigt ud over Holckenhavn Fjord og danner et storskala landskabsrum der særligt opleves fra Holckenhavn dæmningen. Tunneldalsforløbet er domineret af flader i form af søer, enge og skovområder, og landskabselementerne gør, at karakteren fremstår sammensat. På trods af at dalsiderne mange steder er bevoksede, er der lokale kig ud over tunneldalens forløb fra omkringliggende veje og dyrkede arealer. Tunneldalen er såpas markant, at oplevelsen af at krydse dalen tydeligt opleves ved gennemkørsel af området.

Landskabskarakterens nøglefunktioner og udviklingstendenser

Nøglefunktioner til opretholdelse/styrkelse/genopretning af landskabskarakteren

Forsat græsning af engarealerne i dalbunden samt dyrkning af dalsider og rydning af krat vil opretholde og styrke områdets karakter generelt. Vedligeholdelse af ådalens vandmøller og områderne omkring, der vidner om ådalens kulturhistoriske funktion, vil ligeledes styrke karakterområdets fremtræden lokalt, også selvom møllerne ikke er i egentlig funktion.

På trods af områdets megen bevoksning fremstår karakterområdet stedvist med en høj grad af kulturhistorisk oprindelse. Naturgrundlagets samspil med den kulturhistoriske driftsform afspejles stadig i det ekstensive tunneldalsforløb hvor engarealer og småbevoksninger, afspejler en flere hundrede år gammel tradition.

Området er dog generelt præget af tilgroning, der slører tunneldalens sammenhængende forløb og udviser de oprindelige mønstre og strukturer. De karaktergivende landskabselementer fremtræder således i blandt forfatning om end karakterområdet er homogent og uforstyrret.

Planmæssige og retlige forhold

I henhold til Regionplan 2005 er følgende forhold, som har indflydelse på landskabskarakteren, fundet.

Vejanlæg

En linieføring er planlagt på overkanten af dalsiden i den vestlige del af dalen.

Byudvikling

Et område i den sydlige del af Ørbæk er udpeget.

Biologisk interesseområde

Hele tunneldalen er udpeget om biologisk interesseområde.

Vådområde

Store dele af Ørbæk Å og dele af Vindinge Å er potentielle vådområder jf. VMP.

Den centrale del samt dele af den nordlige finger er udpeget som potentielt vådområde.

Beskyttede naturtyper

Enge, såvel enkelte som sammenhængende over 2500 M i bunden af tunneldalen er §3 områder.

Landskabskvalitetsvurdering

Landskabskarakteren

Landskabskarakteren er især betinget af den smalle forgrenede tunneldal med de skiftevis markante og mindre markante dyrkede dalsider samt smalle dalbund. Dalsiderne, der overvejende er opdyrkede, danner de overordnede landskabsrum, der igen underopdeles i mindre lukkede landskabsrum af krat, småbevoksninger og skovområder. Vandmøller med tilhørende mølledamme ligger jævnt fordelt langs åløbet i den snævre tunneldal. Landskabskarakteren har især sin kulturhistoriske oprindelse i tiden inden udskiftningen, dvs. en tidsdybde på over 200 år.

Vurdering af karakterstyrke

Særlig karakteristisk

Hele karakterområdet.

De karaktergivende landskabselementer fremstår generelt tydeligt i det meste af karakterområdet. Det forgrenede tunneldalssystem er genkendeligt om end mindre områder er præget af tilgroning. Selvom vandmøllernes oprindelige funktion er ophørt, er de stadig kulturhistoriske symboler på samspillet mellem naturgrundlaget og kulturelle funktioner i ådalssystemet. Skov- og engområderne fremstår med høj grad af kulturhistorisk oprindelse på trods af driftsophør af enkelte engområder. Samlet set betinger det, at karakterområdet vurderes som særligt karakteristisk.

Vurdering af visuelle oplevelsesmuligheder

Kulturmiljøer med særlige visuelle oplevelsesmuligheder

Hovedgårdsmiljø omkring Holckenhavn

Med spir på hovedhuset, intakte voldgrave og tilstødende hovedgårdsmiljø fremstår Holckenhavn som et 'landmark' i den nordøstlige del af karakterområdet. Sammenholdt med udsigten over Holckenhavn Fjord og Holckenhavn Bugt med de bløde skrænter, rørskov og det storåbene landskabsrum ud mod kysten, karakteriseres Holckenhavn som et område med særlige visuelle oplevelsesmuligheder.

Området omkring Lillemølle

Af karakterområdets fem gamle vandmøller, fremstår Lillemølle øst for Refsvindinge, som en særlig visuel oplevelsesmulighed. Området omkring den velholdte vandmølle med roterende møllehjul og tilstødende mølledam fremstår lokalt med høj grad af kulturhistorisk oprindelse.

Hovedgårdsmiljø omkring Lykkesholm

Præget af tunneldalens afgrænsende karakter fremstår Hovedgårdsmiljøet omkring Lykkesholm, med de velholdte bygninger fra forskellige tidsperioder, som en særlig

visuel oplevelsesmulighed.

Kulturmiljøer med visuelle oplevelsesmuligheder

Sulkendrup mølle.

Karakteristisk beliggende ved åløbet midt i den markante tunneldal fremtræder Sulkendrup mølle med mølledam og tilstødende kulturmiljø som et lokalt sammenhængende kulturmiljø og området vurderes som en visuel oplevelsesmulighed.

Vurdering af tilstand

Middel

Hele karakterområdet undtagen hovedgårdsmiljøet og Lillemølle

Landskabskarakteren afspejler stadig det forgrenede tunneldalslandskab med enkelte spredte huse og gårde samt de karakteristiske vandmøller i ådalene. Vandmøllernes oprindelige funktion er dog ophørt og kulturmiljøerne omkring møllerne fremstår med varierende intakthed. Naturgrundlaget betinger stadig driftsformen med de fugtige ekstensive dalbundsarealer og de mere intensivt dyrkede dalsider. Bevarelsen af den ekstensivt dyrkede dalbund med de mere intensivt dyrkede øvre dalsider samt bevoksningen og bebyggelsesmønsteret gør, at nøglekarakteristikaene generelt set fremstår i god tilstand. Stedvist er dalsystemet dog præget af tilgroning bl.a. som resultat af driftsophør. De visuelle oplevelsesmuligheder fremtræder i god stand omkring de kulturhistoriske elementer bortset fra enkelte kulturmiljøer omkring vandmøllerne: Gammelmølle, Åsmølle og Æblemølle.

Enkelte vandmøller og dalbundsarealer, hvoraf mange er sprunget i krat og skov, fremtræder mindre velholdt og den overordnede indtryk af karakterområdet er, at den vedligeholdelsesmæssige tilstand er middel. Landskabskarakteren er generelt uforstyrret af tekniske anlæg. Med baggrund i ovenstående vurderes intaktheden af landskabskarakteren generelt som middel,

God

Hovedgårdsmiljøet og Lillemølle

Hovedgårdene Holckenhavn og Lykkesholm samt Lille Mølle præsenterer sig velholdt. Landskabselementerne omkring hovedgårdene (skov, engarealer, og bebyggelsen) fremstår ligeledes i god tilstand. I det både nøglekarakteristika og visuelle oplevelsesværdier fremstår intakte og i god vedligeholdelsesmæssig tilstand, samt at områdets fremtræden er uforstyrret af tekniske elementer, vurderes tilstanden her som god.

Sårbarhedsvurdering

Med baggrund i homogeniteten i landskabskarakteren og på baggrund af skalaen og tidsdybden af de landskabska-

raktergivende elementer vurderes Ørbæk tunneldal som sårbar. Skalaen og de visuelle forhold, som er betinget af de afgrænsende tunneldalsider og skovområder og småbevoksningerne er sårbar over for tilgroning og driftsophør. Særligt engarealerne i dalbunden er sårbare overfor ophør af afgræsning, der i nogen grad betinger artsdiversiteten og modvirker tilgroning. Ligeledes er området sårbart overfor ændringer og kratbevoksning langs åløbet og småsøer.

Dalens karakteristiske møller med mølledamme er særligt sårbare overfor forfald og manglende pleje, på trods af, at deres kulturhistoriske funktion ikke længere opretholdes. Tunneldalen er uforstyrret af tekniske anlæg og sårbar overfor sådanne samt byudvikling der vil påvirke karakteren.

Forhold vedrørende intakthed og udsigtsmuligheder betinger ligeledes en vis sårbarhed i hele tunneldalens udstrækning. De visuelle oplevelsesmuligheder, som knytter sig til udsigten ud over ådalen er ligeledes betinget af landbrugsmæssig drift på de øvre dalsider hvorfor området generelt er sårbart overfor driftsophør i de tilstødende karakterområder.

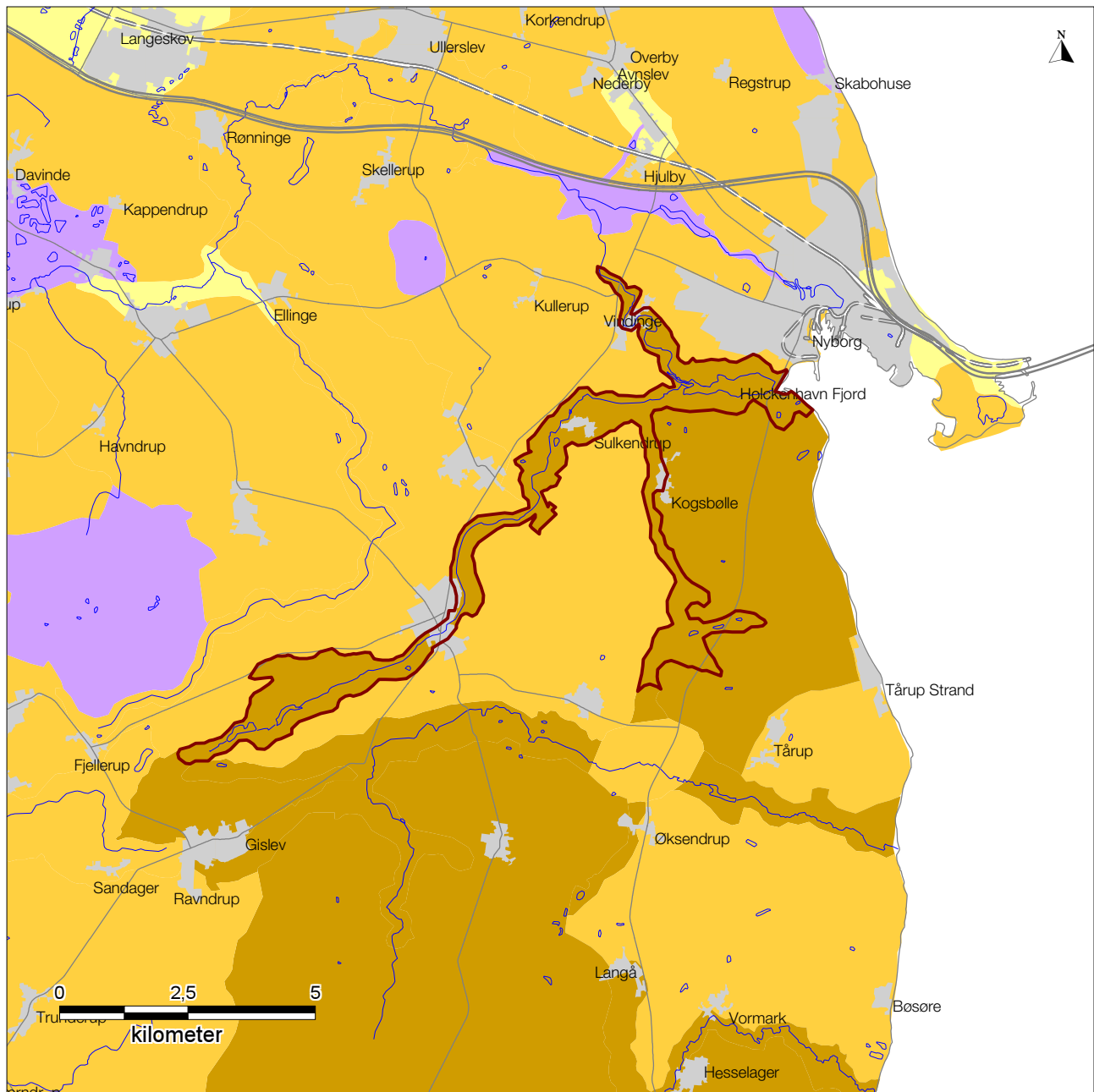
Kapacitetsvurdering

På baggrund af sårbarhedsvurderingen er områdets kapacitet i forhold til relevante planlægningstemaer i Regionplan 2005 vurderet.

Byudvikling af Ørbæk, der vil resultere i at det meste af tunneldalen skæres over af bebyggelse vil påvirke karakteren og forstyrre tunneldalens sammenhængende indtryk. Etablering af vådområder vurderes at styrke karakteren generelt. Idet vejanlægget kun kursorisk berører området, vurderes det ikke på ville påvirke karakterområdet.

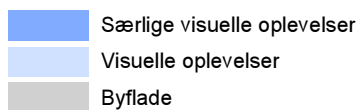
Registreringspunkt:
UTM 32U 608795/6128825
Besigtelsesdato: 28.06.2005
Niveau: Regionalt - Fyn
Besigtelsesteam: MNS, BMT

Vurdering af karakterstyrke

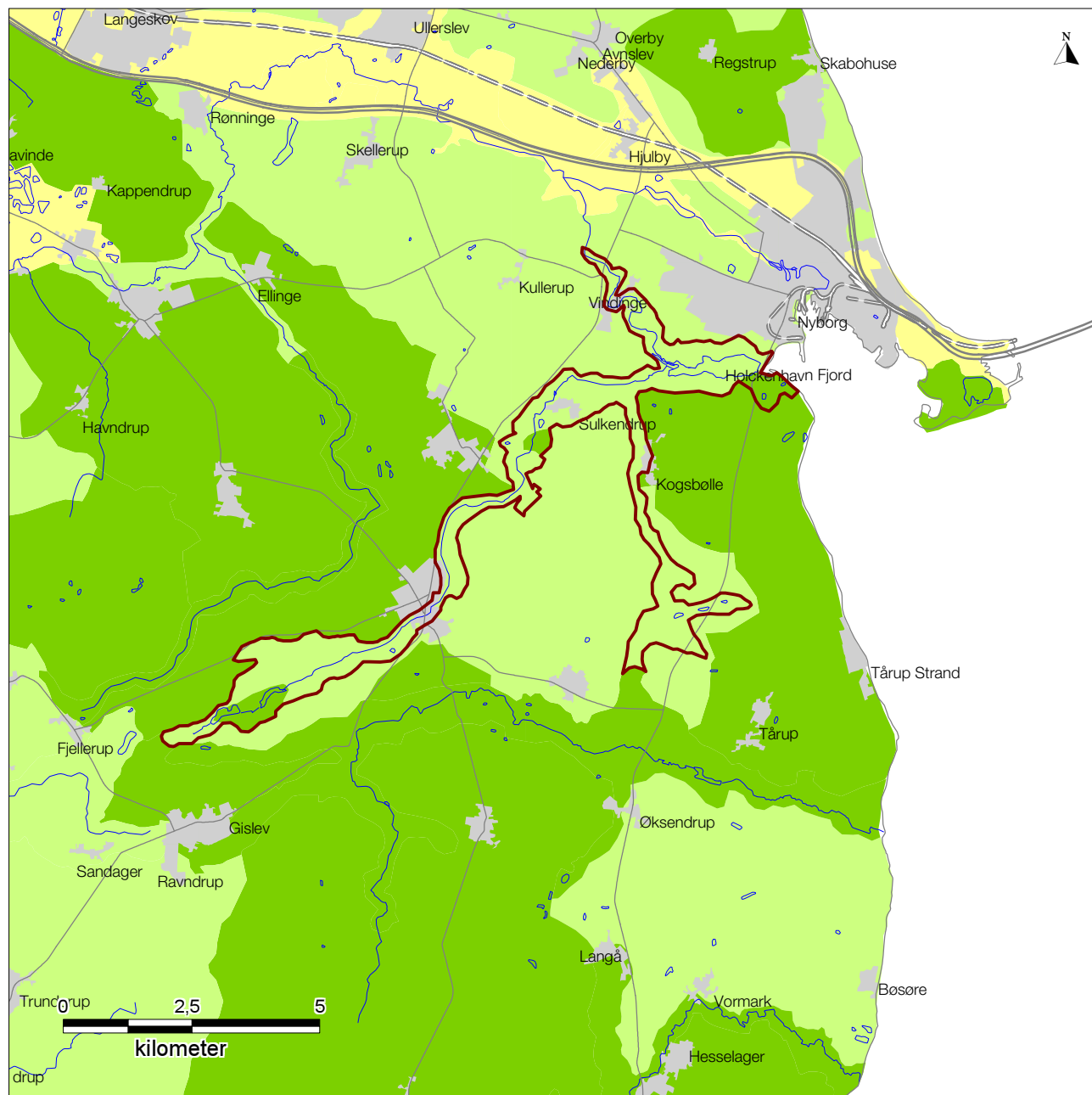

- Særligt karakteristisk
- Karakteristisk
- Karaktersvagt
- Kontrasterende
- Byflade

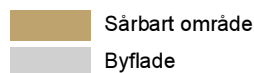
Forekomsten og styrken af visuelle oplevelsesmuligheder

Vurdering af tilstand

Vurdering af sårbarhed

Udgivet af Fyns Amt 2006
Grundmateriale: Kort- og Matrikelstyrelsen
© 1992 KD.86.1023